

SOCIALINIO DARBO PROFESIJOS STATUSO YPATUMAI SOCIALINIŲ DARBUOTOJŲ IR JŲ PARTNERIŲ POŽIŪRIU

Laura Varžinskienė

Vytauto Didžiojo universitetas, Socialinio darbo institutas, Socialinio darbo katedra
Donelaičio g. 52, LT – 44244 Kaunas
Telefonas (8 37) 327846
Elektroninis paštas l.varzinskiene@sdi.vdu.lt
Mykolo Romerio universitetas, Socialinės politikos fakultetas, Socialinio darbo katedra
Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius
Telefonas (8 5) 271 4716
Elektroninis paštas sdk@mruni.lt

Pateikta 2008 m. sausio 15 d.

Parengta spausdinti 2008 m. balandžio 20 d.

Santrauka

Profesijos statusas gali būti reikšmingas veiksnys, padedantis profesijai įsitvirtinti kitų profesijų tarpe. Socialinio darbo profesija Lietuvoje yra gana nauja, be to pati socialinio darbo profesijos prigimtis lemia, kad ji nuolat kinta ir vystosi, prisitaikydama prie kintančių visuomenės sąlygų. Todėl ypatingai svarbu kalbėti apie šios profesijos statuso formavimą ir gerinimą. Vienas reikšmingiausių profesijos statusą lemiančių veiksnių yra visuomenės nuomonė, kuriai didelę reikšmę turi pačių profesionalų ir jų partnerių nuomonė apie profesiją.

Šio straipsnio tikslas – atskleisti socialinio darbo profesijos statuso ypatumus socialinių darbuotojų ir jų partnerių požiūriu.

Tyrime dalyvavo 531 respondentas, iš kurių 77,8 proc. socialiniai darbuotojai ir 22,2 proc. – socialinių darbuotojų partneriai, dirbantys Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Šiaulių, Panevėžio, Telšių, Alytaus, Tauragės ir Utenos apskrityse.

Atliktas tyrimas patvirtino prielaidą, kad profesionalai yra linkę geriau vertinti savo profesiją nei kiti asmenys. Daugiau socialinių darbuotojų, kurie skirtingai nei jų partneriai, iš naujo rinkęsi socialinio darbo profesiją. Ir vieni, ir kiti savo vaikams socialinio darbo profesijos rinktis nerekomenduoju. Tyrimo respondentai nepriškiria socialinio darbo veiklų ekspertų sričiai, o tai rodo žemą profesijos statusą.

Pagrindinės sąvokos: socialinio darbo profesija, profesijos statusas, visuomenės nuomonė.

Įžanga

Profesijos statusas gali būti reikšmingas veiksnys, padedantis jai įsitvirtinti kitų profesijų tarpe. Socialinio darbo profesija Lietuvoje nauja, o jos prigimtis lemia, nuolatinę kaitą ir vystymąsi, prisitaikant prie kintančių visuomenės sąlygų. Todėl ypatingai svarbu kalbėti apie šios profesijos statuso formavimą ir gerinimą.

Visuomenė socialinį darbą apibūdina gana nepalankiai. Žiniasklaidoje profesija dažniausiai vaizduojama pateikiant dvireikšmišką informaciją, išryškinant socialinių darbuotojų darbo trūkumus ir nesklaidumus. Internete informacija pateikiama negalvojant apie formuojamą socialinio darbo profesijos įvaizdį, o pati informacija nėra pakankamai išsami ir aiški (Pivorienė, Večerskytė, 2005). Profesinių patarimų vadovų, atskleidžiančių socialinio darbo pozicijas sprendžiant konkrečias socialines problemas, yra nepakankamai. Socialinio darbo profesija neturi gilių istorinių šaknų, paprastai suponuojančių geresnį ir romantiškesnį profesijos vaizdą žiniasklaidoje. Tačiau yra tam tikrų teigiamų visuomenės nuomonės aspektų, leidžiančių tikėtis aukštesnio profesijos statuso. Žiniasklaidoje pateikiama informacija leidžia daryti prielaidą, kad visuomenė socialiniam darbui suteikia galią ir turi didelių lūkesčių, kurių nepateisinus, o galios nepanaudojus, socialiniai darbuotojai kaltinami ir smerkiami.

Tyrimo tikslas – atskleisti, kaip socialinio darbo profesijos statuso ypatumus vertina socialiniai darbuotojai ir jų partneriai.

Tyrimo metodika

Siekiant iširti kaip socialiniai darbuotojai ir jų partneriai vertina socialinio darbo profesiją, 2007 m. rugsėjo – spalio mėnesiais atliktas kiekybinis tyrimas, kurio metu apklausti devynių Lietuvos apskričių socialiniai darbuotojai ir jų partneriai. Apklausa vykdyta specialiai šiuo tikslu organizuotų mokymų socialiniams darbuotojams ir jų partneriams metu Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Panevėžio, Šiaulių, Tauragės, Alytaus, Telšių ir Utenos apskrityse.

Tyrimo tikslingai kviesta dalyvauti asmenis, dirbančius socialinį darbą arba susijusius su juo, nes nuo šių asmenų didele dalimi priklauso socialinio darbo profesijos statusas visuomenėje. Žinoma, profesinės grupės tyrimas negali atskleisti profesijos statuso visoje visuomenėje, tačiau šio straipsnio autorės nuomone, tikslingiau iširti socialinio darbo profesijos atstovų nei visuomenės nuomonę, nes ši grupė formuoja profesijos statusą likusioje visuomenės dalyje.

Tyrimo dalyvavo socialiniai darbuotojai ir partneriai iš Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Panevėžio, Šiaulių, Tauragės, Alytaus, Telšių ir Utenos apskričių. Marijampolės apskrities administracija atsisakė leisti organizuoti mokymus ir vykdyti tyrimą šioje apskrityje.

Tyrimo autorės sudarytas tyrimo klausimynas sukonstruotas remiantis A. Abboto (1988) sisteminės profesijų teorijos prielaidomis, susijusiomis su visuomenės nuomonės ypatumais, dėl profesijos statuso.

Tyrimo dalyvavo 531 respondentas, iš kurių 77,8 proc. socialiniai darbuotojai ir 22,2 proc. – socialinių darbuotojų partneriai. Absoliučią respondentų daugumą (94,5 proc.) sudaro moterys. Respondentų amžiaus vidurkis – 39,1 metų.

Tyrimo duomenims apdoroti panaudota SPSS (Statistical Package for Social Sciences) 10.0 kompiuterinė programa.

Tyrimo metu pastebėta keletas apribojimų – mažai kontroliuota atranka. Socialinius darbuotojus į mokymus ir dalyvauti tyrimo kviečia apskričių administracija, todėl pačių įstaigų vadovai nusprendė, kuriuos darbuotojus siųsti į mokymus. Dėl šios priežasties ypač sunku kontroliuoti socialinių darbuotojų partnerių dalyvavimą apklausoje.

Anketos buvo dalinamos mokymų pabaigoje, tai taip pat galėjo lemti respondentų nuovargį, o tuo pačiu turėti įtakos jų atsakymams.

1. Visuomenės nuomonės ypatumai dėl profesijos statuso

A. Abbottas (1988) sisteminėje profesijų teorijoje skiria keletą veiksnių, padedančių profesijai įsitvirtinti profesijų sistemoje. Tokie veiksniai gali būti vidiniai ar išoriniai. Vienas svarbių išorinių veiksnių yra visuomenės nuomonė, galinti padėti formuojant profesijos statusą ir turinti jam kone didžiausią įtaką. Visuomenės nuomonė vystosi per dešimtį metų ar ilgiau ir nepasikeičia staiga. Visuomenės nuomonei apie profesiją formuoti didelės reikšmės turi pačių profesionalų ir jų partnerių darbo vietose nuomonė apie profesiją, todėl straipsnyje analizuojama būtent šių asmenų nuomonė.

Žiniasklaida ir įvairios jos formos turi didžiausią įtaką formuojant profesijos statusą ir jai įsitvirtinant tarp kitų profesijų. Šią sritį formuoja televizijos publicistinės ir pokalbių laidos, įvairūs žurnalų ir laikraščių straipsniai, aptariantys skirtingus profesijos aspektus, interneto svetainės bei profesinė literatūra skirta plačiajai visuomenei.

Kalbant apie socialinio darbo profesijos statusą svarbus žiniasklaidos, ypač televizijos, vaidmuo. Dažniausiai, ieškant sensacijos, žiniasklaidos pateikiamas socialinio darbo vaizdas turi neigiamą aspektą, tačiau nesistengiama pateikti teigiamiausių pavyzdžių, galinčių geriausiai atspindėti socialinio darbo profesijos vaidmenį visuomenėje. M. Kneževičius ir kt. (1996) teigia, jog nepaisant to, kad yra skirtingų nuomonių dėl socialinio darbo sampratos žiniasklaidoje, be jokios abejonės ši profesija pasitelkusi žiniasklaidą turės bendrauti su visuomene. Kaip rodo pavyzdžiai, tai gali būti profesijos sampratą, statusą ir įvaizdį griauantis veiksnys, bet tai taip pat gali tapti veiksminga priemone kelti profesijos statusą, informuoti žmones ir suformuoti naują platesnę socialinio darbo sampratą, kuri būtų naudotina ne tik profesionalų, bet ir žmonių, tiesiogiai nesusijusių su socialinio darbo profesija. Tai taip pat galėtų padėti padidinti teikiamų paslaugų įvairovę ir kokybę.

Aptariant socialinio darbo statuso formavimą Lietuvos žiniasklaidoje pirmiausiai tikslinga paminėti televizijos įtaką. Šio darbo autorei nepavyko rasti publikacijų, kurios nagrinėtų socialinio darbo profesijos vaizdavimo televizijoje ypatumus, todėl šiuo atveju yra remiamasi pačios autorės asmeniais stebėjimais. Dažnai su socialinio darbo profesija supažindinama televizijoje per televizijos pokalbių šou ir publicistines laidas, tokias kaip „Nomeda“, „Abipus sienos“ ir kt. Dažnai socialinis darbuotojas yra vaizduojamas kai sprendžiama viena ar kita asmeninė problema, kai išryškėja tam tikras paslaugų ar suteiktos pagalbos trūkumas. Tokiais atvejais būna užduodamas klausimas: „Kodėl socialiniai darbuotojai neatliko vieno ar kito veiksmo?“ arba „Kur žiūrėjo socialiniai darbuotojai?“. Toks socia-

linio darbo profesijos vaizdavimas nėra vienareikšmis. Pirmasis ir dažniausiai suvokiamas tokios informacijos poveikis profesionalų tarpe būna – neigiamas profesijos įvaizdžio formavimas. Tai iš tiesų menkina socialinio darbo profesijos statusą visuomenėje.

Kita vertus, tokia žiniasklaidoje pateikiama informacija gali būti suprantama priešingai: ji atskleidžia didelius visuomenės socialinio darbo profesinius lūkesčius ir socialiniams darbuotojams. Kitaip tariant, visuomenės suteikiamas ir priskiriamas socialiniam darbui statusas yra gana aukštas, o pati visuomenė iš socialinio darbo gana daug tikisi. Be to, tokia informacija leidžia teigti, kad socialiniams darbuotojams visuomenėje suteikiama gana didelė galia, o jos nepanaudoję, socialiniai darbuotojai yra kaltinami ir smerkiami.

Šiandieninėje modernioje visuomenėje vienas svarbiausių ir labiausiai paplitusių informacijos šaltinių yra interneto pasaulinis tinklas. Daugumas išsilavinusių, ypač jaunosios kartos atstovų bet kokios informacijos dažniausiai ieško būtent šiame informacijos šaltinyje. Tiesa, internete informacija neatrenkama, tai yra čia pagrįstą ir ne visai pagrįstą savo nuomonę gali reikšti kiekvienas asmuo, galintis patekti į tinklą. Kita vertus, šiame tinkle galima gauti didelį informacijos kiekį neišeinant iš namų, o tai yra patogu. Taigi kalbant apie socialinio darbo statusą reikėtų ypatingą dėmesį skirti informacijai apie šį darbą, patalpintai pasauliniame tinklapyje. J. Pivorienė ir J. Večerskytė (2005) pateikia 2005 m. atlikto empirinio tyrimo duomenis. Tyrimo metu paaiškėjo, kad socialinio darbo veikla pristatoma šiose svetainėse yra suprantama, kaip profesionali ir kaip savanoriška veikla. Tai menkina socialinio darbo profesijos statusą, nes profesinė veikla nepriskiriama ekspertų sričiai. B. Švedaitė (2006) daktaro disertacijoje teigia, kad, socialinis darbas nėra geranoriška pagalba draugo draugui, kaimyno kaimynui ar artimo žmogaus artimam žmogui. Tuo tarpu internetiniuose tinklalapiuose kaip tik formuojama tokia nuostata.

Minėto tyrimo duomenys leidžia teigti, kad socialinis darbas interneto svetainėse, kurios yra vienas lengviausiai vartotojams prieinamų informacijos šaltinių, nėra tiksliai, išsamiai ir tinkamai pavaizduotas. Čia išsiskiriantis socialinio darbo neapibrėžtumas gali trukdyti jam įsitvirtinti profesijų sistemoje tarp kitų profesijų ir kartu įgyti atitinkamą statusą, o klientams yra sunku pasirinkti geriausią ir tinkamą specialistą, kuris padėtų jiems spręsti jų problemas.

Kalbant apie socialinį darbą vienas svarbių aspektų yra tai, kad visuomenėje šio darbo įvaizdį bei jo sampratą ne visada formuoja patys profesionalai, kurie jį geriausiai supranta ir suvokia. Be to, patys profesionalai skirtingai suvokia savo kaip profesionalų vaidmenį visuomenėje. Yra mažai parašyta apie tai, kaip socialinis darbas, kaip profesija, yra suvokiamas visuomenėje skirtingų socialinių grupių atstovų, nors tai būtų naudinga patiems socialiniams darbuotojams, padedant jiems suprasti, ko iš jų tikimasi (Knežević et al., 2006). Socialinio darbo refleksijos visuomenėje turėtų būti nuolatos tikrinamos, kad galima būtų išsiaiškinti, koku geriausiu būdu galima atlikti jo misiją. Be to, priklausomai nuo pokyčių visuomenėje socialinio darbo profesijos vaidmuo nuolat kinta (Waltz and Groze, 1991). B. Sheldon (1998) teigia, kad socialinių darbuotojų prioritetai ir jų profesijos suvokimas priklauso nuo jų atliekamo socialinio darbo pobūdžio.

Ir Lietuvoje, ir kitur pasaulyje socialinio darbo profesija istoriškai gerai nebuvo suvokiama. C. Hiersteiner (1998) teigia, kad negatyvūs stereotipai, apibūdinantys socialinius darbuotojus, lydi juos jau nuo Antrojo pasaulinio karo laikų. Šiek tiek šie stereotipai sušvelnėjo apie 1960 m., tačiau iki šių dienų jie išlieka neigiami (Knežević et al., 2006). Šie tyrimai atlikti JAV. Lietuvoje šiuo laikotarpiu socialinio darbo profesijos visai nebuvo, tačiau atgavus Nepriklausomybę informacija apie socialinį darbą mūsų šalį dažniausiai pasiekdavo būtent iš JAV. Čia socialinis darbas turėjo galias ir ilgalaikes tradicijas, žinoma, kartu ir su neigiamomis nuostatomis dėl jo.

Apie 1990 m. socialinio darbo suvokimo tyrimais atskleista, kad šios profesijos suvokimas šiek tiek pasikeitė. J. Davenport ir J. Davenport atlikę tyrimą padarė išvadą, kad 86 proc. žiniasklaidos pranešimų apie socialinį darbą buvo teigiami, bet ne neigiami, o visuomenė socialinį darbą suvokia žymiai geriau, nei apie tai mano socialiniai darbuotojai. M. Kneževićius ir I. Buttler labai panašius duomenis gavo Kroatijoje 1999–2000 m. Jų tiriamieji gerai išmanė socialinį darbą bei buvo patenkinti šia profesija. Apskritai respondentų teigiamos nuostatos apie socialinį darbą paneigė hipotezę, kad vis dar egzistuoja neigiami socialinio darbo stereotipai (Kneževićius et al., 2006).

Lietuvoje panašių tyrimų aptikti nepavyko, todėl sunku būtų pasakyti, kokios nuostatos apie socialinio darbo profesiją vyrauja Lietuvos visuomenėje. Dėl to svarbu kalbėti apie šios profesijos statusą ir visuomenės nuomonę apie pačią profesiją, nes tik gerai žinant esamą socialinio darbo profesijos situaciją, galima bandyti ją keisti.

Visuomenės nuomonė apie profesiją formuojasi dešimtmečiais. Ji nepasikeičia staiga. A. Abbotto (1988) nuomone, geresnė šiuo atveju ilgalaikės istorines tradicijas visuomenėje turinčių profesijų pozicija. Paprastai su tolimesnėmis praeitimi siejamos profesijos yra romantizuojamos ir labiau visuomenės gerbiamos. Akivaizdu, kad šių profesijų, lyginant su kitomis, aukštesnis statusas. Socialinis darbas Lietuvoje neturi gilių ir ilgalaikės istorinės praeities. Pirmą kartą apie socialinį darbą pradėta kalbėti tik

apie 1990 m. Vadinas, jam Lietuvoje tėra apie 18 metų, o profesijai tai yra sąlyginai trumpas laiko tarpas. Be to, kaip teigia A. Abbottas (1988), paprastai visuomenėje išlieka toks profesijos įvaizdis, kokią ją pirmą kartą visuomenė pamato. Nuo profesijos įvaizdžio tiesiogiai priklauso ir jos statusas. Tenka pažymėti, kad Lietuvoje socialinio darbo profesijai situacija nėra palanki. Pirmiausiai tai yra dėl to, kad pradžioje socialiniams darbuotojams buvo kelti maži profesiniai reikalavimai. Taikyta praktika, kad prireikus socialinių darbuotojų vienoje ar kitoje įstaigoje jais būdavo pervadinamos kitos pareigybės, o personalas toliau likdavo tas pats. Taip yra ir dabar: vis dar nemažai dirbančiųjų socialiniais darbuotojais neturi socialinio darbo išsilavinimo. Faktai rodo, kad gana mažai socialinio darbo profesijos užduočių priskiriama ekspertų sričiai. Nuo to, kaip jau minėta anksčiau, didele dalimi priklauso profesijos statusas.

Socialinio darbo profesijos situacija Lietuvoje nėra unikali. Panaši visuomenės nuomonė apie šią profesiją yra ir kitose posovietinėse valstybėse. Pavyzdžiui, S. B. Templemano (2004) Rusijoje atlikto tyrimo metu paaiškėjo, kad kitų žmonėms padedančių profesijų atstovai įsivaizduoja socialinio darbo veiklą pernelyg supaprastintai. Jie mano, kad socialiniai darbuotojai turėtų padėti klientams apsipirkti bei namų ruošoje, pasirūpinti reikiamais ištekliais ir padėti jais pasinaudoti. Respondentai nemini svarbesnių socialinių darbuotojų veiklos užduočių, tokių kaip ryšio su klientu puoselėjimas, konsultavimas ir kt. Ypač kritiškai socialinių darbuotojų veiklą vertino mokytojai. Jie išvelgė socialinių darbuotojų veikloje kylančią grėsmę jų pačių darbo vietoms, nes šalyje didelis nedarbas.

Svarbi visuomenės nuomonės ypatybė ta, kad visuomenė laiko profesines grupes homogeniškoms. Visuomenės nuomone tarp grupių nėra pasiskirstymo pagal įgūdžius, specialybes, išsilavinimą (Abbott, 1988). Šiuos teorinius A. Abbotto teiginius patvirtina ir S. B. Templemanas (2004), kurio atlikto tyrimo metu paaiškėjo, kad nepriklausomai nuo to, ar dirbantis socialiniu darbuotoju asmuo turi socialinio darbo išsilavinimą, priklausomai nuo jo darbo patirties ar išsilavinimo, jis visuomenėje laikomas socialiniu darbuotoju. Tokiu ir jis pats save laiko.

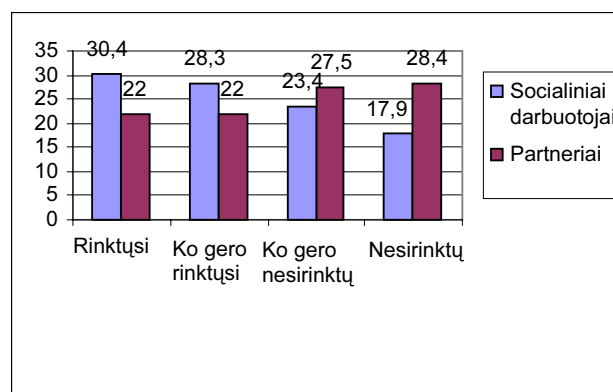
Taigi galima teigti, kad anksčiau aptarta socialinio darbo situacija kenkia šio darbo statusui visuomenėje.

2. Socialinių darbuotojų ir jų partnerių nuomonė apie socialinio darbo profesijos statuso ypatumus

Ne mažiau svarbu panagrinėti socialinių darbuotojų ir jų partnerių nuomonę apie kai kuriuos socialinio darbo profesijos statuso aspektus.

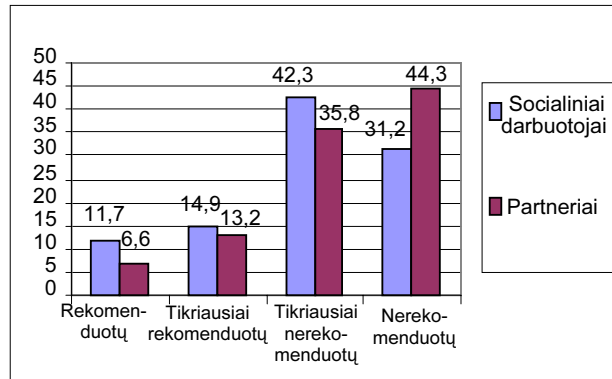
Vienas iš svarbiausių rodiklių, bylojančių apie profesijos statusą yra jos pasirinkimo klausimai, todėl respondentų klausta, ar jie pasirinktų socialinį darbą, jei iš naujo rinktųsi profesiją ir ar rekomenduotų šią profesiją savo vaikams.

Nors atsakymai į klausimą dėl profesijos pasirinkimo pasiskirsto gana tolygiai, tačiau tikslinga paminėti, kad socialiniai darbuotojai yra labiau linkę iš naujo rinktis socialinio darbo profesiją, nei jų partneriai (žr. 1 pav.). Galima daryti prielaidą, kad žmonės naujos profesijos pasirinkimą vertina kaip kažką naujo, o kartu bauginančio, todėl labiau linkę nekeisti pasirinktos profesijos. Kita vertus, šie duomenys gali būti traktuojami taip, kad socialinio darbo profesija socialinių darbuotojų partneriams atrodo mažiau patraukli, ir jos statusas žemesnis. Tai patvirtina K. A. Rothmano (2002) teiginį, kad žmonės yra linkę savo profesiją vertinti geriau.

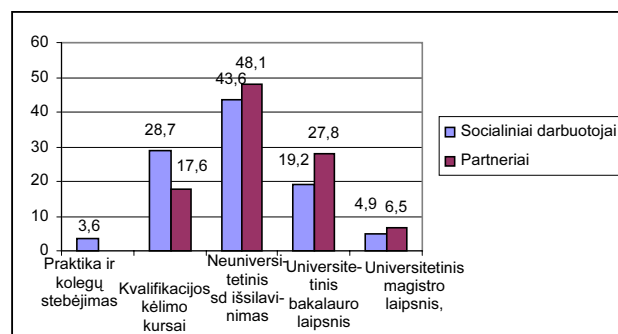
1 pav. Respondentų nuomonės dėl socialinio darbo profesijos pasirinkimo iš naujo renkantis profesiją (proc.)

Kalbant apie profesijos statusą ne mažiau svarbu yra respondentų rekomendacijos savo vaikams pasirinkti profesiją. Paprastai žmonės savo vaikams linki, jų nuomone, paties geriausio, todėl jų rekomendavimas rinktis profesiją vaikams gali labiau atskleisti tos profesijos statusą nei tai, kad patys respondantai rinktųsi tą profesiją. Atsakymai į šį klausimą parodo gana neigiamas socialinio darbo statuso tendencijas, nes ir socialiniai darbuotojai, ir jų partneriai daugiausia pasirinko atsakymus, kad nerekomenduotų arba ko gero nerekomenduotų savo vaikams šios profesijos (žr. 2 pav.). Socialiniai darbuotojai palyginti su partneriais yra labiau linkę rekomenduoti vaikams pasirinkti socialinį darbą, tačiau vis tik šie skaičiai yra per maži, kad galėtume kalbėti apie reikšmę keliant profesijos statusą. Šie duomenys leidžia daryti prielaidą, kad socialinio darbo statusas yra gana žemas.

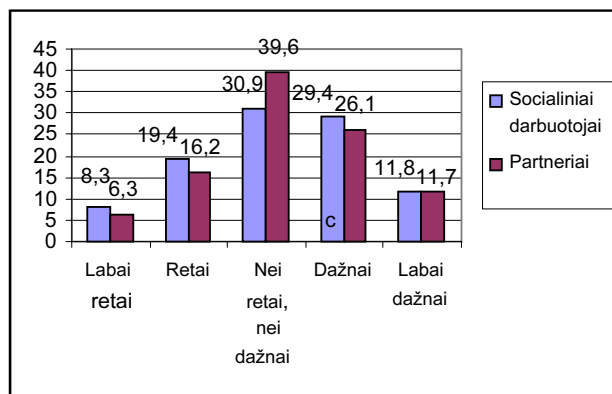
2 pav. Respondentų nuomonės dėl rekomendavimo rinktis socialinio darbo profesiją savo vaikams (proc.)

Svarbus profesijos statuso rodiklis yra tai, ar visuomenė ir patys profesionalai priskiria atliekamas užduotis ekspertų sričiai, todėl respondentų klausta, kokį mažiausią išsilavinimą privalėtų turėti socialiniai darbuotojai, kad galėtų dirbti socialinį darbą. Respondentų nuomone, kuo mažesnis išsilavinimas reikalingas profesionalams, tuo profesijos užduotys mažiau priskiriamos ekspertų sričiai. Išryškėjo tendencija, kad patys socialiniai darbuotojai yra linkę kelti mažesnius reikalavimus savo kolegoms nei jų partneriai. Net trečdalis socialinių darbuotojų (32,3 proc.) mano, kad socialiniams darbuotojams nebūtinas kokioje nors aukštojoje mokykloje įgytas specialus socialinio darbo išsilavinimas (žr. 3 pav.). Tikslinga paminėti, kad šio darbo autorės nuomone kvalifikacijos kėlimo kursai nėra specialus išsilavinimas, suteikiantis pakankamai žinių ir reikiamą kvalifikaciją dirbti socialinį darbą, nors kaip papildomas lavinimasis gali būti reikšmingi gerinant profesinę kvalifikaciją. Taip pat daugiau socialinių darbuotojų partnerių nurodė, kad mažiausias reikalingas socialiniams darbuotojams išsilavinimas turėtų būti kvalifikacija įgyta kurioje nors aukštojoje mokykloje. Šie duomenys dar kartą patvirtina keletą prielaidų. Pirmiausia socialiniai darbuotojai gali kelti socialinio darbo išsilavinimui mažesnius reikalavimus dėl susiklosčiusios padėties, nes vis dar nemažai socialinių darbuotojų neturinčių socialinio darbo išsilavinimo. Ne visiškai susiformavęs socialinio darbo identitetas taip pat gali nulemti, kad atsakymai pasiskirstę taip. Jei socialinis darbas yra suvokiamas kaip pagalba gaunant įvairias pašalpas ar teikiant lankomosios priežiūros paslaugas, tuomet, siekiant gerai atlikti savo darbą, socialinio darbo išsilavinimas nėra būtinas. Remiantis šiais duomenimis galima daryti prielaidą, kad praktikoje mažai reikšmės teikiama konsultuoti, ryšiui užmegzti ir išsamiai įvertinti. Šioms sritims socialinio darbo žinios ir išsilavinimas yra ypač reikalingi.

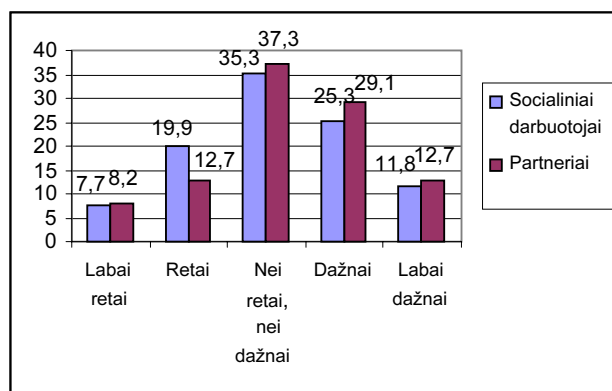

3 pav. Socialiniams darbuotojams reikalingas mažiausias socialinio darbo išsilavinimas

Ar profesijos veikla yra priskiriama ekspertų sričiai taip pat parodo duomenys, kiek respondentų nuomone savanoriai bei klientų artimieji gali profesionaliai atlikti socialinio darbo veiklas. Duomenys dar kartą patvirtina tendenciją nepriskirti socialinio darbo veiklų ekspertų sričiai (žr. 4, 5 pav.). Tikslinga paminėti, kad respondentai atsakydami į šį klausimą buvo linkę žymėti vidurinį atsakymo variantą, kuris atspindi neapsisprendimą minėtu klausimu. Galima daryti keletą prielaidų dėl tokio atsakymų pasiskirstymo. Pirmiausia tai gali dar kartą rodyti socialinio darbo profesijos identiteto nebuvimą, ir respondentams sunku atsakyti, kiek savanorių bei artimųjų suteikiama pagalba gali būti traktuojama kaip socialinio darbo veikla. Be to, tai gali rodyti tyrimo klausimyno netobulumą. Respondentams pateiktas klausimynas yra gana ilgas, todėl nuovargis galėjo lemti neutralaus atsakymo pasirinkimą.

4 pav. Savanorių galimybė profesionaliai atlikti socialinio darbo veiklas

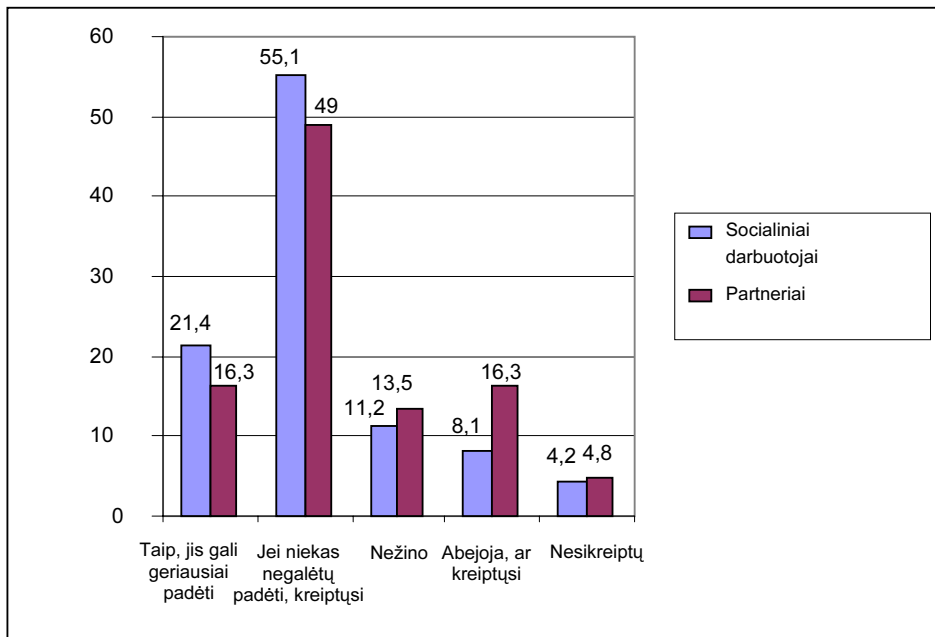

5 pav. Draugų, giminių galimybė profesionaliai atlikti socialinio darbo veiklas

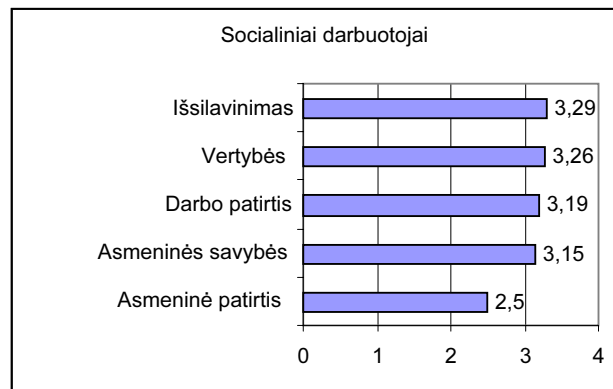
Kaip respondentai vertina socialinio darbo profesiją, parodo tai, kiek jie kreiptųsi į socialinį darbuotoją susidūrę su sunkiomis socialinėmis problemomis. Šie atsakymai gali parodyti ar profesijos veiklos priskiriamos ekspertų sričiai ir ar jos pripažįstamos apskritai. Tyrimo duomenys atskleidžia, kad šiuo požiūriu socialiniai darbuotojai bei jų partneriai pripažįsta ir gana gerai vertina profesiją, nes dauguma jų kreiptųsi į socialinį darbuotoją, jei niekas negalėtų padėti (žr. 6 pav.). Natūralu, kad pirmiausiai respondentai išnaudotų natūralius pagalbos būdus, bandydami problemas spręsti patys arba pasikliaudami artimųjų pagalba.

Priėmimo į darbą kriterijų vertinimas ir socialinių darbuotojų, ir jų partnerių yra gana tapatus. Priėmiant į darbą ir socialiniai darbuotojai, ir jų partneriai labiausiai vertina išsilavinimo kriterijų. Šie duomenys šiek tiek prieštarauja anksčiau aptartiems duomenims apie socialinio darbo veiklų priskyrimą ekspertų sričiai. Ten respondentai pareiškė, kad nedaug socialinio darbo profesinių veiklų galima priskirti minėtai sričiai. Tikslinga paminėti, kad išsilavinimo kriterijus neparodo, kokios srities išsimokslinimą privalėtų turėti pretendentai į darbą. Kiek skiriasi socialinių darbuotojų ir jų partnerių nuomonė dėl kitų dviejų kriterijų – vertybių ir darbo patirties. Socialiniai darbuotojai labiau vertintų į darbą priimamų socialinių darbuotojų asmenines vertybes, tuo tarpu jų partneriai – darbo patirtį (žr. 7, 8 pav.). Tarp socialinių darbuotojų partnerių nemaža dalis buvo įstaigų vadovai bei jų pavaduotojai, todėl galima daryti

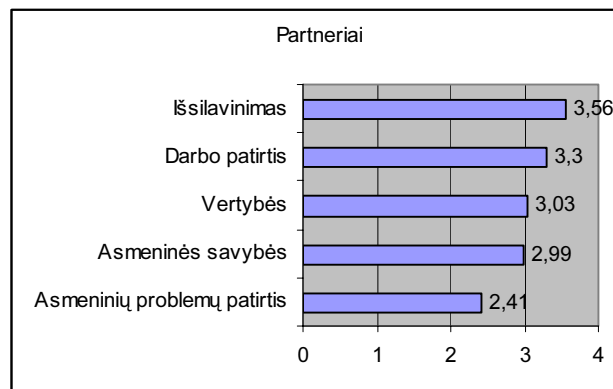
prilaidą, kad priimant į darbą socialinius darbuotojus praktiškai būtent reikšmingesnis darbo patirties kriterijus.

6 pav. Respondentų kreipimasis į socialinį darbuotoją iškilus socialinėms problemoms (proc.)

7 pav. Priėmimo į darbą kriterijai socialinių darbuotojų požiūriu

8 pav. Priėmimo į darbą kriterijų pasiskirstymas socialinių darbuotojų partnerių požiūriu

Apskritai vertinant visus priėmimo į darbą kriterijus, vertinimai pasiskirstė gana tolygiai, ir nors išsilavinimo kriterijus yra labiausiai vertinamas, tačiau skirtumas tarp jo ir kitų kriterijų vertinimų yra gana nežymus. Taigi duomenys rodo, kad respondentai neišskiria kurio nors vieno kriterijaus kaip svarbiausio reikalavimo socialiniams darbuotojams.

Išvados

1. Profesijos statusą lemia vidiniai ir išoriniai veiksniai. Vienas svarbiausių išorinių veiksnių yra visuomenės nuomonė, kuriai didelės įtakos turi pačių profesionalų ir jų partnerių nuomonė dėl profesijos.
2. Visuomenės nuomonė vystosi dešimtmečiais ar daugiau ir nepasikeičia staiga.
3. Tyrimo duomenys patvirtino prielaidą, kad profesionalai yra linkę geriau vertinti savo profesiją nei kiti asmenys. Socialiniai darbuotojai yra labiau linkę iš naujo rinktis socialinio darbo profesiją nei jų partneriai. Ir vieni, ir kiti savo vaikams nelinkę rekomenduoti rinktis socialinio darbo profesiją.
4. Tyrimo respondentai nepriskiria socialinio darbo veiklų ekspertų sričiai, o tai rodo prastą profesijos statusą.

Literatūra

1. Abbott, A. *The System of Professions. An Essay on the Division of Expert Labour*, The University of Chicago Press, Chicago, 1988, p. 435.
2. Knežević, M.; Ovsenik, R.; Jerman, J. *Social Work as a Profession. International Social Work* 49 (4), Sage Publications, London, Thousand Oaks, CA and New Delhi, 2006, p. 519–529.
3. Pivorienė, J.; Večerskytė, J. Socialinio darbo įvaizdis interneto svetainėse. *Socialinis darbas*. Vilnius, 2005, Nr.4(2), p. 132–141.
4. Rothman, R. A. *Inequality and Stratification. Race, Class and Gendre*. 4th ed., Upper Saddle River, 2002, p. 118–123.
5. Sheldon, B. *Social Work Practice in the 21st Century, Research on Social Work Practice Vol. 8(5)*, 1998, p. 577–89.
6. Švedaitė, B. *Socialinis darbas Lietuvoje: naujos funkcinės sistemos visuomenėje atsiradimo ir vystymosi prielaidų sociologinė analizė. Daktaro disertacija*, VU, 2006, p. 168.
7. Templeman, S. B. *Social Work in the New Russia at the Start of the Millennium. International Social Work*, 47(1), Sage Publications, London Thousand Oaks and New Delhi, 2004, p. 95–107.
8. Waltz, T.; Groze, V. *The Mission of Social Work Revisited: An Agenda for the 1990s, Social Work* 36(6), 1991, p. 500–504.

PECULIARITIES OF THE STATUS OF A SOCIAL WORK PROFESSION FROM THE VIEWPOINT OF SOCIAL WORKERS AND THEIR PARTNERS

Laura Varžinskienė

Vytautas Magnus University, Mykolas Romeris University

Summary

A status of a profession may be one of the most important factors, helping it to gain a position in the system of professions. Profession of social work is quite new in Lithuania. The nature of a profession leads it to inevitable change and development, trying to adjust to changing society. So it is important to talk about forming and improving its status. One of the most important factors for that is public opinion. Opinion of social workers and their partners is equally important.

The goal of this article is to detect the peculiarities of a status of a social work profession of from the viewpoint of social workers and their partners.

531 respondents participated in the research. 77,8% of them were social workers and 22,2% their partners, working in districts of Vilnius, Kaunas, Klaipėda, Šiauliai, Panevėžys, Telšiai, Alytus, Tauragė and Utena.

The research has shown that professionals are more likely to value their profession better than other persons. Social workers are more likely to choose social work again than their partners. Both of the groups are not likely to recommend to choose social work as a profession for their children. Respondents do not assign the activities of social work to the sphere of experts. This shows a low status of the social work profession.

Keywords: social work profession, status of a profession, public opinion